

Озод Мўъмин

*Буюк
Амир Темур
ёкути*

*(Тарихий-саргузашт
эссе ва фантастик
ҳикоялар)*

ТОШКЕНТ
«O'ZBEKISTON»
2017

УЎК 821.512.133-4

КБК 84(5Ў)7

М 99

Мўмин, Озод

М 99 Буюк Амир Темур ёқути [Матн] / О. Мўмин. – Тошкент: «O‘zbekiston» НМИУ, 2017. – 176 б.

ISBN 978-9943-28-858-4

Таниқли фантаст ёзувчи Озод Мўминнинг навбатдаги тўплами тарихий-саргузашт эссе билан бошланиб, ажабтовур, қизиқарли фантастик ҳикоялар билан давом этади.

Мазкур тўплам китобхонларга манзур бўлади, деган умиддамиз.

УЎК 821.512.133-4

КБК 84(5Ў)7

ISBN 978-9943-28-858-4

© Озод Мўмин , 2017

© «O‘zbekiston» НМИУ, 2017

*Парихий-
саргузашт эссе*

БУЮК АМИР ТЕМУР ЁЌУТИ

Мен роппа-роса ўн йил, яъни 1980–1990 йилларда қимматбаҳо тошларнинг табиий хусусиятларини ўрганиш билан шуғулланганман.

Ўша пайтлардаги илмий ва техник ишларим ҳозирги пайтда қимматбаҳо тошлар илми – геммология саноати ривожланган мамлакатларда кенг қўлланилаётган бир канча қурилма-асбобларга асос солган. Афсуски мен ҳозирги пайтда уларга муаллифлик ҳуқуқимни пеш қила олмайман, сабаби Совет Иттифоқи Патентлик бюроси бошқа юртларда ҳам химояланувчи ҳужжат беролмаган. Мазкур йиллардаги меҳнатим, чеккан заҳматим, чидам ва сабртоқатим ўз самарасини берди – менга Совет Иттифоқи ихтирочиси медали топширилди ва тадқиқотларим асосида физика-математика фанлари номзодлик диссертациясини ёқлаганман.

Мен олиб борган илмий изланишларим мобайнида қимматбаҳо тошларнинг

жуда ажойиб хоссалари мавжудлигига, катта ахборот манбаи эканлигига ишонганман. Уларнинг қалбларни қитикловчи оҳанрабо нурлари, турли ажабтовур жилваларида нафақат шеърият, нафақат севги ва муҳаббат, балки ҳаётнинг шафқатсиз, хийлакор драматик настри, бўялмаган тарихи ҳам мужассамлашганлигини ҳис этганман.

Мен мана шу ўтган йиллар ичида фантастик асарлар ҳам ёзишни бошлаганман. Бадий ижод менга келажакка умид бағишлаб, кўнглимда қувонч ва ишонч уйғотган бўлсада, негадир қимматбаҳо тошлар ҳақида, улар билан боғлиқ бирор асар ёзишга ҳаркат қилмаганман. Сабабини билмайман. Кўнглимга йилт этган қандайдир фикрлар келган бўлиши мумкин, аммо, жиддий туртки бўлмаган. Ҳаттоки, уйғур ва татар халқининг фарзанди, геология-минералогия фанлари номзоди, ажойиб фантаст-ёзувчи Спартак Аҳметовнинг «Шоҳ» олмоси» номли қиссасини ўқиганим, бу муаллиф билан яқиндан танишганим, у менинг асарларим таржимони бўлгани ҳам таъсир қилмаган. Бунинг асл моҳиятини кейинроқ тушундим: ўша йилларда мени асосан атрофимдаги инсонларнинг, аниқроғи, илмий раҳбаримнинг ўз ваъдасида турмаслик учун

турли хийла-найранглар уюштираверганлиги онгимни уларга қарши яширин кураш олиб боришга доимий куч сарфлашга мажбур этаверган ва асосий мақсадим тайёр илмий ишимни нима қилиб бўлса ҳам ёклашга қаратилгани экан. Бу хилдаги одамлар – ўз хизмат юкларини бошқаларга ағдариш, ортиқча меҳнат қилмай, хотиржам ва тўқ турмушларини таъминлаш мақсадида бошқа бир инсоннинг меҳнатини рўёбга чиқармайдилар, турли тўсиқлар қўядилар, унинг ўтаётган умрини сариқ чақага ҳам олмайдилар. Ўзига боғлиқ одамнинг иродасини бўшаштиришга, куч-қувватини кишанлашга уринадилар. Мен йиллар давомида бу кишанларни парчалашга ҳаракат қилдим ва охир-оқибатда мақсадимга етдим. Бунинг учун мен Яратганга чексиз шукурлар қиламан ва менга зулм қилган кишининг ажрини энг Буюк Зотга ҳавола этаман.

Бу менинг ҳаётимнинг кичик бўлагининг жуда қисқа тарихи.

Мен ўша йилларда қимматбаҳо тошлар ҳақидаги турли ҳужжатлар, қўлёзмалар ва китоблар билан танишганман. Ана улар тошларни тилга киритганлар, мени ажиб, қизиқарли дунёга олиб кирганлар.

Қимматбаҳо биллур тошларга бағишланган бир қўлёзмада жавохирлар султони – олмос тўғрисида мана бундай дейилган экан: «... Инсон олмосни чап томонида олиб юриши лозим, токи у юракка қувват ва дармон берсин. Олмос эр кишига матонат ва мардлик бахш этади, унинг жисмоний кудратини асрайди. Агар у ҳақ иш учун қурашаётган бўлса, душманни енгишга ёрдам беради. Олмос ақлни ҳам пешлайди, ғаму кулфатни нари суради ва инс-жинсларни хайдайди. Кимда-ким олмос эгасини балога гирифтор қилмоқ истаб, сеҳр-жоду ишлатса, барча кўргиликлар унинг ўз бошига қайтади. Олмос олиб юрган кишига ҳеч бир йиртқич ҳайвон яқинлашишга жазм этмайди. Бу биллур тош одамни фақат эзгу ишларга ундайди, баъзи касалликлардан ҳам фориғ этади. Бироқ олмосни фақат тўғрилиқ ва олижаноблик билан қўлга киритиш жоиз, қаллоблиқ ва зўравонлик эвазига эгалланган биллур тошнинг ижобий таъсири йўқолади. Гуноҳга ва ношаръий ишларга мойил кишининг олмос олиб юриши умуман бефойда...»

Ҳа, инсон қадимдан илоҳиётга ишонган, ҳар бир жисмда ўзига хос бир қувват, ўзига хос бир мўъжиза мавжуд эканлигини

ўзича кашф қилган. Улардаги мўъжизавий қувватнинг фақат эзгуликка хизмат этишини таъкидлаган. Бу хислатларни балки вақти келиб илмий нуқтаи назардан исботлаш мумкин бўлар. Ҳозир мен ҳам тошларни сўзлатиш учун ғайриоддий бир усулга мурожаат этмоқчиман, яъни фантастика мен учун севимли адабий жанр бўлгани сабабли, унинг усулларида фойдаланман. Бу жуда холисанлилло бадий йўл. Ишонтириб айтаманки, суҳбатдошликка чақирилаётган камёб жавохир сизни ва мени асло алдамагай, зотан чинни ёлғонга, ёлғонни чинга айлантиришдан, ўзини доно кўрсатиб, бошқа бировни қоралаб, камситиб юрадиган нусхага у асло ўхшамайди. Бундай ишдан унга бирон-бир наф йўк.

Мен илмий тадқиқотларимда асосан лазер нурлари билан қимматбаҳо биллур тошларнинг ўзаро таъсирини ўрганганим туфайли, мана бундай шартли фантастик ҳолатни қабул қилишни лозим топдим: кичик қувватли, гелий ва неон газлари аралашмаси ёрдамида ҳосил қилинадиган лазер нурига (катта қувватли нур тошга зарар етказиши мумкин) махсус йўл билан ўз саволларимни киритаман-да, уни тош вужудига юбораман. Тош албатта саволла-

римни англайди ва текис, силлиқ юзаларида синган, қайтган нурлар воситасида жавоб беради. Тош қаърида битмас-туганмас маълумот ётибди. Ана шу маълумот қайтаётган нурларга албатта «илашади». Қайтган лазер нурини махсус асбоб ва компьютерда тадқиқ қилиб, жавобларни англайман. Сиз ҳам шундай ҳолни тасаввур этинг ва қабул қилинг.

* * *

Менинг суҳбатдошим – Шарқда «Чироғи олам», Фарбда «Буюк Амир Темур ёкути» деб аталмиш қимматбаҳо тошдир. У билан қилган мулоқотим мобайнида кўп нарсаларни билиб оласиз. Ушбу жавоҳир Ўзбекистонда эмас, Буюк Британия киролиги саройида сақланаётганлиги учун мен Лондонга сафар қиламан.

Самолёт «Хитроу» аэропортига кўнгач, таксига ўтириб, тўппа-тўғри Буюк Британия киролигининг Букинхем саройига йўл олдим. Ва боришим билан сарой ходимларидан фақат битта нарсани, «Ҳиндистон» хонасида сақланувчи ўта ноёб жавоҳирни – Шарқда «Чироғи олам», Фарбда «Буюк Амир Темур ёкути» деб аталмиш қимматбаҳо тошни кўрсатишларини ҳамда

у билан суҳбатлашишга рухсат беришларини сўрадим. Ҳеч ким монелик билдирмади.

Мен олиб борган лазерли асбобим ва компьютерни яхшилаб созладим-да, суҳбатни бошладим...

* * *

– Ҳурматли «Чироғи олам» ёхуд «Буюк Амир Темур ёкути», сиз жуда яхши биласизки, гўзаллик, камёблик ва чидамлилиқ қимматбаҳо тошнинг уч асосий сифатидир. Бу белгиларнинг бирортаси етишмайдиган биллур тош қимматбаҳо ҳисобланмайди. Жавохир кўзни, дилни қувнатиши керак, деган гап оддий ҳақиқатдир. Инсоният бутун тарихи мобайнида турли жавохирларни топишга, уларнинг хусусиятларини илмий томондан ўрганишга интилган. Бизнинг қадимий юртимиз ва халқимизнинг буюк вакиллари бўлмиш Абу Райҳон Беруний ҳамда Абу Али ибн Сино қимматбаҳо тошлар ҳақида махсус китоблар битишган. Берунийнинг «Жавохирлар тўғрисидаги маълумотлар (Минералогия)» рисоласи ҳозирги даврда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган. Бу илмий монография жаҳоннинг турли тилларида ҳамон қайта-қайта чоп этилиб келинаётир. Ибн Синонинг худди шундай

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/4408> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/4408> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок.
Полную версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4408>